NIET OM TE KOPIËREN, WEL OM VAN TE LEREN

Deze nazomer bracht een groep buitenlandse onderzoekers en studenten een bezoek aan de 10e Montessorischool De Meidoorn in Amsterdam – montessori is een mondiaal concept, overal ter wereld zie je overeenkomsten én verschillen. Overeenkomsten in materialen, heterogene groepen en sfeer. Verschillen in voorbereide omgevingen, culturele omgangsvormen en curriculum. De groep die begin september in De Meidoorn rondliep kwam onder leiding van professor Nakada van de Shirayuri University in Tokyo.

TEKST **ESTHER PELGROM**[1] FOTO'S **ANOUK BOONE**

Samen met twee docenten, een tolk en 13 studenten bezocht professor Nakada Masahiro in Nederland scholen die werken vanuit de visie van een van de traditionele vernieuwers. Dat doet hij niet voor het eerst; al vele jaren bezoekt hij onze hoofdstad om zijn studenten te inspireren en te informeren. Marit de Graaff, directeur van De Meidoorn en AVE.IK specialist, vertelde er trots over haar school, de kinderen en het team. Ze vertelde over de vrijheid die we in Nederland

'Hij was onder de indruk van het belang dat werd gehecht aan handelend leren.'

hebben om vanuit visie te werken, dat de kerndoelen onze enige kaders zijn. De Graaff vertelde over de transitie die ze met haar team doormaakte, van combinatiegroepen naar heterogene groepen en wat het effect daarvan op kinderen is. Verbondenheid, verwondering en verantwoordelijkheid waren kernwoorden in haar verhaal. De tolk Iuliana Kogure vertaalde moeiteloos van Nederlands naar Japans en weer terug. De vertraging die de vertaling opriep in het verhaal van De Graaff, maakte dat zij haar woorden zorgvuldig koos. Samen met Anouk Boone, leraar De Elzen in Tilburg en AVE.IK specialist, bewoog de groep zich rustig door de school. Boone wees hen op typische montessoriaanse momenten. De leraar die zit te observeren. De leraar die, zittend op een kleedje, aan een kind een lesje geeft. De twee kinderen die tellend de trap op lopen.

In de middag verzorgden Boone en De Graaff een lezing over de visie en het leven van Maria Montessori en de organisatie van het montessorionderwijs in Nederland en het belang van de NMV. Ook gaven zij materiaallesjes zodat de bezoekers konden ervaren hoe het is om met concreet materiaal te werken en de houding van de leerkracht te ervaren. Er was zichtbaar en hoorbaar verwondering bij de groep.

Wie is professor Nakada?

Professor Nakada begon als leerkracht in het basisonderwijs, werd onderwijsbegeleider bij de onderwijsraad van de Tokyo Metropolitan Board of Education en werkt sinds 2008 aan een universiteit. Op dit moment is hij hoogleraar aan de Shirayuri University in Tokio. Zijn expertisegebieden zijn onder andere curriculumtheorie, het onder-

»

wijs in sociale wetenschappen en de lerarenopleiding. In 2009 bezocht Nakada voor het eerst een basisschool in Nederland. Hij ontdekte dat in Nederland veel waarde wordt gehecht aan het ontwikkelen van de autonomie van kinderen. Hoe anders is dit in Japan. Tijdens dat bezoek woonde hij ook een les bij op een montessorischool. Hij raakte diep onder de indruk van de kinderen die zichtbaar met plezier leerden en gebruik maakten van materialen, montessorimaterialen, passend bij een specifiek concept. Hij was onder de indruk van het belang dat werd gehecht aan handelend leren; hij zag kinderen actief met hun omgeving en met leermaterialen aan de slag gaan.

'Ze maken niet alleen hun eigen lokalen schoon; ze werken ook samen aan het schoonmaken van gangen, gymzalen, ingangen en andere ruimtes.'

Zijn bevlogenheid doet denken aan de *Levenslessen van meester Kanamori*[2] van misschien wel de bekendste Japanse pedagoog in Nederland. Toshiro Kanamori schrijft in de inleiding: 'Ik denk dat kinderen vooral op zoek zijn naar plezier in het leren, het plezier van samen met vriendjes/ klasgenootjes te leren en echt te kunnen aanvoelen wat het belang van leren is. Ik noem dat in één term "de wens om te leven". School is toch echt de plek waar we kinderen opvoeden, door ze de wens om te leven en te dromen te leren, door ze samen te laten leren.'

Gezamenlijk verantwoordelijkheid

De ervaring uit 2009 neemt Nakada mee in zijn rol als opleider en duider van het Japanse onderwijs. In Japan is het onderwijs van oudsher sterk gebaseerd op onderwijs aan de groep, aan vorming van de groep. Het bieden van onderwijs dat aansluit bij de behoeften van ieder individueel kind is al lange tijd een belangrijke uitdaging. Nakada wil studenten pedagogiek/ onderwijskunde laten zien hoe onderwijs er ook uit kan zien, veel van de meereizende studenten zullen na hun afstuderen in het basisonderwijs gaan werken.

De term wilsontwikkeling, waarbij je jezelf onder controle hebt en eigen belang ondergeschikt kunt maken aan groepsbelang, ziet Nakada in Japan. In Nederland wordt meer nadruk gelegd op geïndividualiseerd en gepersonaliseerd onderwijs en op het ontwikkelen van het vermogen van kinderen om zelfstandig te leren. De vorm waarbij groepscohesie en persoonlijke ontwikkeling hand in hand gaan ziet hij terug in het montessorionderwijs. Dat wilsontwikkeling ook leidt tot de ontdekking hoe je zelf wilt en kunt zijn, verrijkt zijn beeld.

Sommige basisscholen en middelbare scholen in Japan hebben schooluniformen. Door hetzelfde uniform te dragen, hopen scholen een gevoel van verbondenheid en solidariteit als leden van de schoolgemeenschap te bevorderen. Het aantrekken van het schooluniform in de ochtend kan leerlingen ook helpen om over te schakelen naar een houding die klaar is om te studeren. Daarnaast hebben openbare basisscholen en middelbare scholen in Japan een systeem voor schoolmaaltijden. Het doel hiervan is om leerlingen evenwichtige maaltijden te bieden en hen te helpen een gezond lichaam te ontwikkelen. Tegelijkertijd helpen de leerlingen zelf bij het klaarmaken en opruimen van de maaltijden, wat hen helpt een coöperatieve houding te ontwikkelen. Bovendien maken leerlingen hun school zelf schoon. Ze maken niet alleen hun eigen lokalen schoon; ze werken ook samen aan het schoonmaken van gangen, gymzalen, ingangen en andere ruimtes. Met deze activiteiten willen scholen een geest van dienstbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel bevorderen, evenals respect voor en zorg voor openbare ruimtes.

Weinig montessoribasisscholen

In Japan zijn er verspreid over het land verschillende kleuterscholen en kinderopvang organisaties die werken vanuit de montessorivisie; voorschoolse educatie en kinderopvang worden er steeds vaker kosteloos aangeboden. Sommige instellingen brengen echter wel afzonderlijke kosten voor materialen in rekening. In Japan zijn weinig basisscholen die werken vanuit de montessorivisie. Wellicht komt dit, vertelt Nakada, doordat de montessorivisie is ontstaan vanuit wetenschappelijke observatie. Montessorionderwijs sluit aan bij de kenmerken van de ontwikkeling in de vroege kindertijd, wanneer kinderen van nature de behoefte hebben om te zeggen: 'Ik wil het zelf doen', 'Ik wil het aanraken' en 'Ik wil het uitproberen'.

In Japan is het gebruikelijk dat studenten hun onderwijsbevoegdheid behalen aan een universiteit die door het Japanse Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Sport, Wetenschap en Technologie (MEXT) is erkend voor het aanbieden van een lerarenopleiding. Binnen deze

lerarenopleidingen werken niet alleen academische docenten die onderzoek doen, er werkt ook een bepaald percentage praktijkgerichte docenten met werkervaring in het basis-, voortgezet of middelbaar onderwijs.
Op deze manier wordt geprobeerd theorie en praktijk met elkaar te verbinden.
De onderwijsstage wordt doorgaans gevolgd in het derde of vierde studiejaar en duurt drie tot vier weken. Tijdens de stage bezoeken universitaire docenten de stageschool om de student te begeleiden. In de praktijk betekent dit dat Nakada zijn studenten slechts één of twee keer ziet. Net als in Nederland wordt de dagelijkse, intensieve begeleiding voornamelijk verzorgd door de leerkrachten van de stageschool. Hij vindt het belangrijk dat de leerkrachten van de stageschool en de universitaire docenten samenwerken bij de begeleiding van studenten, dit is gemeengoed in Japan. De universiteit waar hij momenteel werkt is relatief klein, waardoor de afstand tussen docenten en studenten klein is. Zo is het mogelijk dat veel onderwerpen besproken kunnen worden, studenten kunnen altijd bij hem terecht met hun vragen en ideeën.

Diversiteit en omgaan met inclusie
In Japan zitten kinderen met zeer uiteenlopende kenmerken en behoeften bij elkaar op school. Nakada vertelt over kinderen met bijzondere talenten, kinderen die grote moeilijkheden ervaren op het gebied van leren of gedrag, kinderen die thuis weinig Japans spreken en kinderen die thuis weinig boeken hebben. Ook zijn er kinderen die niet naar school gaan of het risico lopen langdurig afwezig te zijn. Het omgaan met diversiteit en het bevorderen van inclusie is ook in Japan een steeds belangrijker vraagstuk binnen het onderwijs geworden. In het onderwijs is een duidelijke behoefte aan het ontstaan aan antwoorden op de vraag hoe je de kwaliteiten en mogelijkheden van ieder individueel kind optimaal kunt ontwikkelen. Nederland helpt hem bij het geven van antwoorden op die vraag, hij ziet hier volop mogelijkheden. Het creëren van een positief groepsklimaat vindt Nakada zeer belangrijk in deze ontwikkeling. Het gaat daarbij volgens hem niet alleen om het creëren van een gedisciplineerde groep. Een belangrijke uitdaging is het vormen van een groep waarin kinderen samen en van elkaar leren en waarin verschillen tussen kinderen worden erkend en gerespecteerd.

In Japan wordt inclusief onderwijs gezien als een zeer belangrijke onderwijsfilosofie. Binnen het onderwijs is het, naast het versterken van passend en speciaal onderwijs, een belangrijke doelstelling om een inclusief onderwijssysteem te ontwikkelen waarin kinderen met en zonder beperking zoveel mogelijk samen kunnen

leren. Nakada heeft interesse in dit gebied. Hij werkte onder andere in Tokio op een school waar kinderen met een beperking deelnemen aan het reguliere onderwijs en de benodigde ondersteuning krijgen in speciale ondersteuningslokalen binnen hetzelfde gebouw.

'Ik wil onze studenten kennis laten maken met het Nederlandse onderwijs; ik wil dat ze dit zelf ervaren voordat ze leerkracht worden in Japan.'

Selectietoetsen of toelatingsexamens
Meer dan 90% van de basisscholen en middelbare scholen in Japan zijn openbare scholen. Veel kinderen gaan naar de openbare basisschool en middelbare school in de omgeving waar zij wonen. In Japan worden door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Sport, Wetenschap en Technologie landelijke toetsen afgenomen bij leerlingen in groep 7 van de basisschool en het tweede jaar van de middelbare school. Deze toetsen zijn niet bedoeld om de verdere onderwijsloopbaan van kinderen te bepalen. Wanneer kinderen naar de middelbare school gaan en voor een particuliere school kiezen, moeten zij doorgaans een toelatingsexamen voor die specifieke particuliere middelbare school afleggen.

Nakada Masahiro: 'Er bestaat geen één "absolute" of universeel juiste manier van lesgeven. Ik wil onze studenten kennis laten maken met het Nederlandse onderwijs; ik wil dat ze dit zelf ervaren voordat ze leerkracht worden in Japan.'

1. Esther Pelgrom is al meer dan 30 jaar betrokken bij montessorionderwijs en oprichter en meewerkend directeur van AVE-IK dat via advies, opleiding en publicaties een brug slaat tussen klassieke montessoritheorie en moderne montessorionderwijspraktijk. Over ons - AVE.IK Montessoristudie.
2. Kanamori, T. (2003). Levenslessen van meester Kanamori, Uitgeverij Hetkind.